

Розглянувши процесуальний аспект, звертаю вашу увагу на тактичний. Для отримання від неповнолітнього правдивих показань необхідно встановити з ним психологічний контакт, під яким розуміється система взаємодії продуктів вияв людей між собою в процесі їх спілкування, заснованого на довірі, інформаційний процес, при якому люди можуть і бажають сприймати інформацію, витікаючи один від одного. Встановлення психологічного контакту з допитуваним - умова одержання правдивих показань, досягнення істини у кримінальному провадженні. Його необхідно підтримувати не тільки в період допиту, але і в по-наступний період співпраці з даним учасником процесу [7, с 73-74].

Тому слід зазначити, що питання тактики допиту неповнолітнього представляють певну складність і вимагають детального розгляду.

На завершення хотів би звернути Вашу увагу на важливість прийняття нового Кримінально – процесуального кодексу, оскільки кожен повинен усвідомити важливість і значення того, що він гарантує, тому перш за все це стосується курсантів слідчої спеціалізації на яких в майбутньому будуть покладені повноваження і звісно відповідальність, за дії чи бездіяльність, що підкреслює важливість прийнятих ними процесуальних рішень.

ПСИХІЧНИЙ ПРИМУС У МЕТОДИКАХ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ

Борщевська Оксана Юріївна, студент навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник: доцент кафедри кримінального права і криміналістики навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук *Семенов В.В.*

Дослідження в методиках розслідування злочинів психічного примусу, як обставини, що виключає злочинність діяння примушеного є актуальною в силу специфіки злочинів, які мають складну суб'єкту структуру, а саме примушувач – примушений - потерпілий (об'єкт злочинного посягання), а також особливий спосіб вчинення злочину примушувачем. Проблеми, які виникають на практиці розслідування злочинів із застосуванням психічного примусу зумовлюють необхідність наукової розробки методичних рекомендацій розслідування даної категорії та дослідження психічного примусу в криміналістичній характеристиці злочинів.

Щоб визначити межі дослідження психічного примусу в методиках розслідування злочинів, зокрема злочинів із застосуванням психічного примусу, виходячи із положень КК України та наукових праць можна зазначити поняття психічного примусу як застосування психічного впливу на особу, щоб зламати психологічний опір особи, позбавити особу можливості діяти за своїм розсудом, з метою примусити її вчинити злочин всупереч її волі до вчинення певних протиправних дій або до протиправної

бездіяльності, шляхом застосування психічного насильства, висловлювання чи демонстрації погроз, небезпечних для життя і здоров'я особи, його близьких та інших осіб, погроз заподіяння майнової, немайнової та іншої шкоди об'єктам, що охороняються законодавством, впливом на психіку особи через інформаційний вплив та безпосередній вплив на несвідому сторону психіки людини, наприклад гіпноз чи стимуляцію мозку та інше.

Для повного і всебічного дослідження криміналістичного аспекту психічного примусу у криміналістичних методиках особливу увагу було приділено криміналістичній характеристиці, зокрема, доцільно розглядати особливості злочинів із застосуванням психічного примусу в таких її елементах як спосіб вчинення злочину, «слідову картину» злочину, особу-примушувача та особу-примушеного.

При визначенні механізму вчинення злочину із застосуванням психічного примусу, щоб довести його наявність необхідно розглянути способи вчинення злочину і характер взаємодії особи-примушувача і особи-примушеного. Виділяють два основних способи психічного впливу - інформаційний вплив, який міститься, власне, у погрозах завдання шкоди об'єктам кримінально-правової охорони, і другий спосіб – це безпосередній вплив на несвідому сторону психіки [2, с.17]. До відповідних методів безпосереднього впливу на несвідому сторону психіки, в першу чергу, можна віднести: гіпноз, навіювання, нейролінгвістичне програмування, технотронні методики управління поведінкою, зомбування [3, с. 22-23]. Способи вчинення злочину повторюються. Злочинець діє в аналогічних умовах, він має соціологічні і психологічні типові риси, використовує певні знаряддя та засоби злочину [4, с. 276]. Визначивши спосіб впливу на примушеного можна визначити механізм утворення можливих слідів, які мають вирішальне значення як фактична інформація про злочин і в майбутньому являються об'єктом доказування в суді.

Закономірності утворення слідів є лише теоретичною базою для слідчого, яку він використовує, при дослідженні місця вчинення злочинів із застосуванням психічного примусу. Увагу необхідно приділяти ідеальним слідам, слідам поведінки, просторово-часовим слідам та матеріальним слідам, які можуть містити інформацію про спосіб застосування психічного примусу. Ці сліди необхідно пов'язувати з особою-примушувачем і особою-примушеним задля того, щоб досягти основної мети їх виявлення, тобто встановлення наявності між ними взаємодії, злочинного впливу примушувача на примушеного, що обмежив його волю і змусив вчинити злочин. Складність становить фіксування ідеальних слідів, відображення психічного примусу на примушеному. Відображення - це ідеальний психічний процес, результатом якого є слід пам'яті (уявний образ), його носієм (джерелом) є людина як суб'єкт взаємодії [5, с. 8]. В даному випадку не можна обмежитися складанням протоколу, відібранням пояснень, необхідно призначати психологічну експертизу, що встановлює ті особливості психічної діяльності та такі їх прояви в поведінці особи, які мають юридичне значення та викликають певні правові наслідки [6].

Зокрема, слідчий повинен орієнтуватися на характеристику суб'єктів злочину, що виражена в системі примушувач – спосіб психічного примусу – примушений. Особливе значення має психологічний портрет, що вказує на психологічні особливості особи, детермінанти поведінки особи, висвітлює мотиви, що безпосередньо допомагає встановити коло осіб причинних до злочину, звісно сприяє розслідуванню, але тільки докази і взаємозв'язки, які мають значення для справи, підтверджують вину примушувача і надають достатньо підстав для звільнення примушеного від відповідальності.

Під час розслідування злочинів необхідно встановити часові і просторові зв'язки між застосуванням психічного примусу і вчиненням примушеним злочином. Особливості фактичної взаємодії примушувача і примушеного виражаються в типових схемах такої взаємодії: безпосередній, коли момент і місце застосування психічного примусу співпадають із вчиненням злочину; опосередкований, коли момент застосування психічного примусу передував моменту вчинення злочину; комплексний, коли примушувач застосовував психічний примус до примушеного до вчинення злочину і безпосередньо під час вчинення злочину. Криміналістичні рекомендації щодо організації розслідування злочинів із застосуванням психічного примусу охоплюють питання організації попередньої перевірки інформації про злочин, з'ясування обставин, що необхідно встановити при розслідуванні, використання спеціальних знань у формі консультацій, організації експертних досліджень, проведення слідчих дій та оперативно-розшукових заходів з урахуванням типових слідчих ситуацій злочинів із застосуванням психічного примусу.

Розроблення методичних рекомендацій щодо розслідування злочинів та криміналістична характеристика злочинів із застосуванням психічного примусу, з урахуванням їх специфіки має визначальне значення для виявлення і розкриття злочинів, зокрема, для виявлення і підтвердження обставин, на підставі яких суд може звільнити примушеного від відповідальності за вчинення злочину під психічним примусом, застосованим примушувачем на підставі ст. 40 КК України.

Список використаних джерел:

1. Коростылев О.И. Уголовно-правовая характеристика угрозы. Дис. канд. юрид. наук: 12.00.08 / Ставропольский государственный университет. – Ставрополь, 2004. – 123 с.
2. Киренко С.Г. «Кримінально-правова характеристика психічного насильства» // Юриспруденція: теорія і практика. – 2006. - № 7. – 20-23 с.
3. Криміналістика: Підручник / Кол. вдт.: В.Ю.Шепітько, В.О.Коновалова, В.А.Журавель та ін. / За ред. проф. В.Ю.Шепітка. – 4-е вид., перероб. і доп. – Х.: Право, 2010. – 464 с.
4. Тимошенко П.Ю. «Проблеми діагностики слідів пам'яті людини в кримінальному судочинстві (Криміналістичний аспект)»: [монографія] / Київ: Українська академія внутрішніх справ, 1994. - 104 с.
5. Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки і призначення судових експертів та експертних досліджень, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 08 жовтня 1998 року № 53/5, зареєстрованих у Міністерстві юстиції України 03 листопада 1998 року за № 705/3145 (у редакції наказу Міністерства юстиції України від 26 грудня 2012 року № 1950/5). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98>.